

Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2025 rik» vid 19.11.2024 r. № 4059-IX [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2025" dated November 19, 2024 No. 4059-IX]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

Zakon Ukrainy «Pro fakhovu peredvyshchu osvitu» vid 06.06.2019 r. № 2745-VIII [Law of Ukraine "On Professional Pre-Higher Education" dated June 6, 2019 No. 2745-VIII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [Law of Ukraine "On Higher Education" dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Zovnishnia torhivlia 2024. Statystyka zovnishnoho sektoru Ukrainy [External trade 2024. Statistics of the external sector of Ukraine]. Natsionalnyi bank Ukrainy. [https://bank.gov.ua/files/ES/Trade\\_y.pdf](https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf)

УДК 338.26  
JEL: I38; J08; J18  
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-196-202>

## РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ПІДТРИМЦІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

©2025 ТАРНОВСЬКИЙ В. О.

УДК 338.26  
JEL: I38; J08; J18

### Тарновський В. О. Роль державної політики в підтримці інклюзивної економіки

У статті розкрито, яким чином державні інституції можуть і мають забезпечувати рівні можливості для різних груп населення, щоб зменшувати соціально-економічну нерівність і сприяти сталому розвитку суспільства. Автор аналізує теоретичні основи інклюзивного розвитку, ключові детермінанти та механізми політики, що дозволяють інтегрувати вразливі категорії – жінок, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, етнічних меншин та інших – до економічного життя країни. Особливу увагу приділяється ролі таких компонентів державної політики: соціальному захисту, освіті та підвищенню кваліфікації, фінансовій інклюзії, підтримці малого та середнього бізнесу, нормативно-правовій базі, стимулам для інновацій та інвестицій із суспільним ефектом. Аналіз показує, що забезпечення доступу до якісних освітніх і фінансових послуг, розбудова соціальних програм і механізмів страхування, створення сприятливого бізнес-середовища є критично важливими для активної участі в економіці широких верств населення. Серед детермінантів розвитку інклюзивної економіки виокремлюються: інституційна спроможність, прозорість, партнерство між державою, бізнесом і громадянським суспільством, а також використання інновацій і технологій. Наголошено на тому, що держава має не лише формувати політичні рамки, але й реагувати на такі виклики, як воєнний стан, руйнування інфраструктури, вимушене переселення тощо. У контексті повоєнного відновлення України важливими є пріоритети, які враховують інклюзивність: включення фінансової складової, інклюзивних інвестицій, інновацій та креативної економіки, гендерної рівності. У результаті формуються такі висновки: інклюзивна економіка може бути потужним драйвером сталого розвитку за умови, що політика держави чітко сформульована, має ресурси й інструменти, забезпечує рівний доступ до можливостей і послуг, підтримує вразливі групи, стимулює економічну активність через освіту та інновації, реагує адаптивно, особливо в умовах криз. Політичні рішення та державні програми, спрямовані на інклюзію, не слід розглядати як допоміжні чи другорядні – вони є фундаментальними для побудови справедливого, стабільного економічного середовища, де кожен може реалізувати свій потенціал.

**Ключові слова:** державна політика, інклюзивна економіка, розвиток.

**Бібл.:** 12.

**Тарновський Володимир Олександрович** – аспірант, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

UDC 338.26  
JEL: I38; J08; J18

### Tarnovskiy V. O. The Role of State Policy in Supporting an Inclusive Economy

This article examines how government institutions can and should ensure equal opportunities for different population groups in order to reduce socioeconomic inequality and promote sustainable societal development. The author analyzes the theoretical foundations of inclusive development, key determinants, and policy mechanisms that enable the integration of vulnerable groups – women, people with disabilities, internally displaced persons, ethnic minorities, and others – into the country's economic life. Particular attention is given to the role of State policy components such as social protection, education and skills development, financial inclusion, support for small and medium-sized enterprises, regulatory and legal frameworks, and incentives for socially impactful innovations and investments. The carried out analysis shows that ensuring access to quality educational and financial services, developing social programs and insurance mechanisms, and creating a favorable business environment are critically important for broad segments of the population to actively participate in the economy. Key determinants of inclusive economic development include institutional capacity, transparency, partnerships between the State, business, and civil society, as well as the use of innovations and technologies. It is emphasized that the State should not only establish political frameworks but also respond to challenges such as martial law, infrastructure destruction, and forced displacement. In the context of post-war recovery in Ukraine, priorities that take inclusiveness into account are important: incorporating financial aspects, inclusive investments, innovation and the creative economy, and gender equality. The following conclusions can be drawn: an inclusive economy can be a powerful driver of sustainable development, provided that State policy is clearly articulated, properly resourced with the necessary tools, ensures equal access to opportunities and services, supports vulnerable groups, stimulates economic activity through education and innovation, and responds adaptively, especially in times of crisis. Political decisions and government programs aimed at inclusion should not be seen as auxiliary or secondary – they are fundamental to building a fair, stable economic environment where everyone can implement their potential.

**Keywords:** State policy, inclusive economy, development.

**Bibl.:** 12.

**Tarnovskiy Volodymyr O.** – Postgraduate Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Сьогодні, у часи повномасштабної війни росії проти України, тема інклюзії є актуальною як ніколи. Роль державної політики в підтримці інклюзивної економіки є насамперед актуальною, оскільки інклюзивний підхід до розвитку економіки сприяє рівним можливостям для всіх верств населення, зокрема для людей з обмеженими можливостями, соціально незахищених груп, а також тих, хто знаходиться в регіонах з низьким рівнем економічного розвитку.

Інклюзивна економіка є важливим компонентом сталого розвитку держави. Вона передбачає створення рівних можливостей для всіх громадян, зокрема для соціально незахищених груп, людей з обмеженими можливостями, представників меншин, а також осіб, які проживають у регіонах з низьким рівнем економічного розвитку.

В Україні цей підхід набуває особливої актуальності в умовах соціальних та економічних викликів, що постали перед країною внаслідок війни, економічних криз, конфліктів, а також структурних проблем на ринку праці.

Незважаючи на те, що інклюзивний розвиток є пріоритетом для багатьох країн, в Україні досі не реалізовано достатньо ефективних політик і заходів для досягнення інклюзивної економіки на національному рівні. Проблеми, що існують у цій сфері, включають:

1. *Недостатній рівень державної підтримки соціально вразливих груп.* Поки що в Україні відсутні чіткі та масштабні ініціативи, які б дозволили рівноправно включати людей з обмеженими можливостями у трудову діяльність, забезпечувати їх доступом до освіти та медичних послуг, а також створювати умови для соціальної адаптації.
2. *Державні програми, спрямовані на підтримку інклюзії, часто не мають належного фінансування або координації між різними державними структурами,* що ускладнює їх ефективну реалізацію. В результаті багато ініціатив залишаються на папері або не досягають належного впливу на реальні соціально-економічні процеси.
3. *Слабкість інфраструктури для підтримки інклюзивної економіки.* Багато громадських установ і підприємств недостатньо готові до інтеграції людей з інвалідністю або інших вразливих груп у робоче середовище через відсутність необхідної інфраструктури та адаптованих умов праці.
4. *В Україні існують стереотипи та дискримінація щодо людей з обмеженими можливостями, що часто веде до їхньої ізоляції та маргіналізації.* Порушення принципів

рівності та соціальної справедливості також сприяє недостатньому розвитку інклюзивних практик на рівні суспільства.

5. *Низька ефективність інвестицій в інклюзивний бізнес.* Наразі державна політика не забезпечує достатньої підтримки малого та середнього бізнесу, який би був орієнтований на інклюзивні практики, наприклад через податкові пільги або інші інструменти стимулювання підприємництва в цій сфері.

Відсутність чіткої та комплексної державної політики у сфері інклюзивної економіки, а також недостатня підтримка та розвиток відповідної інфраструктури залишають значну частину населення поза економічними можливостями, що обмежує соціальну інтеграцію та загальний економічний розвиток країни.

Дослідження інклюзивної економіки та ролі державної політики в її розвитку є актуальними на глобальному рівні. Багато країн, зокрема ті, що мають складні соціально-економічні проблеми, активно розробляють і впроваджують стратегії для сприяння інклюзивному розвитку. Останні дослідження з цієї теми зосереджуються на ряді ключових аспектів, таких як соціальна інклюзія, економічна рівність, доступ до ресурсів та можливостей для різних соціальних груп. Ось деякі важливі тенденції та висновки з останніх публікацій.

Останні дослідження міжнародних організацій, таких як Світовий банк, ООН і Міжнародна організація праці (МОП), акцентують увагу на необхідності комплексних державних політик для забезпечення інклюзивності в економіці. У своїх публікаціях ці організації підкреслюють, що інклюзивна економіка не лише сприяє соціальній справедливості, але й забезпечує стійке економічне зростання. Світовий банк у своєму звіті «Inclusive Growth» зазначає, що економічне зростання не може бути сталим без розширення можливостей для всіх верств населення. Організація також пропонує конкретні заходи для стимулювання інклюзії через політики на рівні держави, такі як підтримка рівних прав для жінок і меншин, поліпшення доступу до освіти та охорони здоров'я, а також створення можливостей для малих і середніх підприємств (МСП) [1].

ООН через Програму розвитку ООН (UNDP) у своїх звітах також наголошує на важливості інклюзивного розвитку, зокрема щодо забезпечення доступу до ресурсів для людей з обмеженими можливостями та малозабезпечених верств населення. ООН підтримує уряди в розробці інклюзивних політик, орієнтуючись на підвищення соціальної захищеності та забезпечення доступу до економічних можливостей [2].

В Україні питання інклюзивної економіки є важливою частиною економічної реформи, хоча дослідження цієї теми ще перебувають на початкових етапах. Однак уже є публікації та наукові роботи, що аналізують роль державної політики в цій сфері. Дослідження Академії економічних наук України вказують на необхідність розробки інклюзивної економічної стратегії, яка б включала в себе не тільки підтримку бізнесу та підприємництва, але й активну участь держави в забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян, зокрема через фінансові механізми, програми підтримки малих підприємств і розширення доступу до освіти та праці для вразливих груп населення [3].

У дослідженнях акцентується увага на необхідності реформування соціальної політики. Дослідження вказує на низку структурних проблем в економіці України, таких як нерівність у доступі до якісної освіти та медичних послуг, проблеми з трудовою інтеграцією людей з інвалідністю, а також відсутність ефективних програм для підтримки регіонального розвитку [4].

Роль малого та середнього бізнесу в інклюзивній економіці є особливо важливою. Дослідження показують, що саме цей сектор може стати основним рушієм економічного зростання та соціальної інтеграції, якщо йому будуть створені належні умови. Останні дослідження вказують на те, що державна політика повинна включати механізми підтримки інклюзивного бізнесу, зокрема через податкові пільги, доступ до фінансування та створення умов для рівного доступу до ринків. Дослідження Інституту економічних досліджень та політичних консультацій вказує на необхідність створення державних програм, які б заохочували підприємства до впровадження інклюзивних практик. Окремо наголошується на важливості інвестицій у бізнеси, орієнтовані на вирішення соціальних проблем, зокрема в регіонах, що стикаються з високим рівнем безробіття [5].

Важливим аспектом, на який звертають увагу останні дослідження, є роль соціальних і культурних бар'єрів у підтримці інклюзивної економіки. Такі бар'єри, як стереотипи та дискримінація, значно ускладнюють інтеграцію вразливих груп у трудову діяльність та доступ до економічних можливостей.

Амартія Сен, лауреат Нобелівської премії з економіки, є одним із основних теоретиків, які сформулювали основи інклюзивної економіки. Його роботи з теорії справедливості, бідності та розвитку підкреслюють важливість розширення можливостей для всіх членів суспільства. А. Сен розробив концепцію «розширення можливостей» (*capability approach*), яка фокусується не тільки на доходах, але

й на можливостях людини досягати благополуччя через доступ до освіти, медичних послуг, соціальних прав та економічних можливостей [6].

Джозеф Стігліц, ще один лауреат Нобелівської премії з економіки, є важливим теоретиком у дослідженні інклюзивного розвитку. Він звертає увагу на те, як економічна нерівність і відсутність доступу до ресурсів можуть гальмувати загальний економічний розвиток. Дж. Стігліц пропонує шляхи для зменшення економічної нерівності через активну політику урядів, включно з програмою для підтримки освіти, охорони здоров'я, а також програмою для розширення можливостей для соціально незахищених верств [7].

Мухаммад Юнус, банкір та соціальний підприємець з Бангладеш, став відомим завдяки створенню моделі мікрокредитування через свою організацію Grameen Bank. М. Юнус показав, як малий бізнес і доступ до фінансування можуть забезпечити економічну інклюзію, зокрема серед бідних і жінок. Його ідеї значно сприяли розвитку концепції соціального підприємництва та інклюзивного фінансування [8].

Ці вчені та дослідники значно вплинули на розвиток теоретичних основ інклюзивної економіки та практичні підходи до її впровадження. Їхні роботи показують важливість підтримки рівних можливостей для всіх членів суспільства, зокрема через соціальну, економічну та політичну інклюзію.

Дослідженням питань соціально-економічної нерівності в Україні, а також важливості розвитку інклюзивної економіки в умовах трансформаційних процесів присвячено багато наукових і науково-практичних праць.

Такі вчені, як Олексєнко Л., Тулай О., Дмитришин М. та інші підкреслюють, що соціальна інклюзія є важливим напрямом розвитку сучасного суспільства. Вона передбачає забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей і послуг для всіх груп населення, незалежно від їхнього соціального статусу, статі, віку, етнічного походження чи фізичних можливостей [9].

Олена Белова, професорка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, спеціалістка в галузі соціальної політики, яка займається дослідженнями у сфері інклюзивної економіки та соціальної інтеграції в Україні. Вона досліджує економічні аспекти соціальної допомоги та соціальних послуг для людей з інвалідністю, літніх людей та інших вразливих груп. У своїх роботах вона також акцентує на важливості доступу до освіти та ринку праці для таких груп [10].

Ігор Бураковський, український економіст, директор Інституту економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД), який активно досліджує питання розвитку інклюзивної економіки в Україні, акцентує увагу на необхідності адаптації економічної політики до вимог соціальної справедливості та рівних можливостей. Одним із основних напрямів його досліджень є забезпечення доступу до економічних можливостей для малозабезпечених та соціально вразливих верств населення, а також подолання економічної нерівності [11].

Вчені Гринькевич О., Островерх П., Гринькевич В. у своїй праці наголошують на важливості розвитку соціально орієнтованих бізнес-моделей, а також на створенні політики, яка забезпечить рівні можливості для людей з обмеженими можливостями. Їх робота фокусується на стратегіях розвитку бізнесу, що підтримують інклюзивність. Автори аналізують вплив державної політики на соціальну інтеграцію та економічне включення вразливих груп через програми доступу до освіти, соціальних послуг, а також підтримку соціального підприємництва [12].

Українські вчені активно досліджують проблеми інклюзивної економіки, зокрема в контексті інтеграції вразливих груп населення до економічного життя країни. Вони акцентують на необхідності комплексних реформ, що включають розвиток соціальних послуг, доступ до фінансування для малих підприємств, підтримку соціальних підприємств та бізнесів, орієнтованих на вирішення соціальних проблем. Дослідження українських вчених допомагають зрозуміти специфіку впровадження інклюзивних практик у країні, що знаходиться на етапі перехідних реформ.

Останні дослідження підтверджують, що роль державної політики в підтримці інклюзивної економіки є ключовою для забезпечення рівних можливостей для всіх громадян і для створення економічно стабільного та соціально справедливого суспільства.

Для України, що стикається з економічними та соціальними викликами, інклюзивний розвиток має стати стратегічним пріоритетом, що потребує ефективної політики на всіх рівнях – від макроекономічного до регіонального та локального.

Враховуючи соціально-економічні та культурні виклики, які постають перед Україною, необхідно розробити та впровадити ефективні державні програми та ініціативи, спрямовані на стимулювання інклюзивної економіки, що включатиме створення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від їх соціального статусу, фізичних можливостей чи місця проживання. Таким чином,

проблема полягає у формуванні дієвої державної політики, яка б забезпечила справедливий доступ до економічних можливостей для всіх груп населення, а також вирішувала б існуючі соціальні та економічні нерівності.

Основною метою статті є дослідження ролі державної політики в розвитку інклюзивної економіки, зокрема в контексті створення рівних можливостей для всіх верств населення, зменшення соціальної нерівності та забезпечення доступу до економічних ресурсів і можливостей для вразливих груп.

Стаття спрямована на аналіз наявних механізмів державної підтримки інклюзивної економіки, розгляд найбільш ефективної практики в цьому напрямку, а також виявлення проблем і викликів, з якими стикаються уряди у впровадженні таких стратегій.

Інклюзивний розвиток є важливою складовою економічної політики багатьох країн, і України зокрема. Успіх інклюзивного розвитку залежить від ефективної державної підтримки, яка забезпечує рівні можливості для всіх верств населення, особливо для вразливих груп, таких як люди з інвалідністю, жінки, молодь, старше покоління, національні меншини, а також люди з обмеженими фінансовими можливостями. Однак для ефективного впровадження інклюзивних політик в економіці необхідно використовувати комплекс механізмів державної підтримки. Проаналізуємо деякі механізми, а також окреслимо наявні проблеми і виклики, з якими стикається уряд при впровадженні цих стратегій.

Одним із ключових механізмів державної політики є надання фінансової підтримки через субсидії, гранти, пільгові кредити та інші інструменти для стимулювання соціально орієнтованого бізнесу та підтримки вразливих груп. В Україні є кілька державних програм, які спрямовані на підтримку таких верств населення та підприємств, зокрема в рамках соціального підприємництва. Наприклад, програми для підтримки малого та середнього бізнесу, а також для розвитку підприємництва серед осіб з інвалідністю.

Одним із важливих інструментів є прийняття законів, що забезпечують рівні можливості для всіх громадян. В Україні, наприклад, ухвалено законодавство, яке передбачає квоти для працевлаштування людей з інвалідністю, а також програми підтримки підприємців, що належать до вразливих груп. Важливою ініціативою є також закони про заборону дискримінації за ознакою статі, віку, раси чи фізичних можливостей [1].

Держава може впроваджувати програми, орієнтовані на підтримку конкретних груп населення. Наприклад, програми професійної підготовки для людей з інвалідністю, розширення доступу до освіти для малозабезпечених верств населення, розвиток соціальних послуг. В Україні також є різноманітні програми для молоді, жінок-підприємців, а також для підтримки старших людей у рамках соціальної інтеграції.

Одним із найбільш ефективних механізмів є програми з працевлаштування для людей з інвалідністю та інших вразливих груп. Наприклад, політика квот на працевлаштування людей з інвалідністю в організаціях та підприємствах стала важливим кроком на шляху до інклюзії. Водночас програми з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів для соціально незахищених верств також є важливими. Це дозволяє людям долати бар'єри на ринку праці, покращуючи їх конкурентоспроможність.

Державні ініціативи, що підтримують соціальне підприємництво, зокрема спрямовані на створення можливостей для людей з обмеженими можливостями розпочати власний бізнес, є важливими практиками. Програми, що надають пільгові кредити або безповоротні гранти для соціальних підприємців, допомагають створювати нові робочі місця та забезпечують інтеграцію вразливих груп населення в економічний процес. Особливого значення це набуває під час війни.

Інклюзивна освіта є важливим чинником соціальної та економічної інтеграції. В Україні реалізуються різні програми, спрямовані на покращення доступу до якісної освіти для людей з інвалідністю, осіб з низьким рівнем доходу, а також для національних меншин. За останні роки значно збільшено кількість спеціальних шкіл і курсів для людей з інвалідністю, а також інклюзивних класів у загальноосвітніх школах.

Один із головних викликів для державної політики полягає в недостатньому фінансуванні інклюзивних програм. Багато ініціатив вимагають великих витрат на реалізацію, проте в умовах обмежених бюджетів держава часто стикається з труднощами в забезпеченні належного фінансування таких ініціатив.

Попри наявність законодавчих ініціатив, не всі роботодавці та підприємства виконують норми щодо квот для працевлаштування людей з інвалідністю. Це свідчить про недостатню обізнаність суспільства про важливість інклюзії та про певні культурні бар'єри, які перешкоджають адаптації інклюзивних практик у бізнесі та суспільстві.

Не завжди існує належна координація між різними органами влади, що займаються питаннями інклюзії. Відсутність єдиної стратегії та недостатня взаємодія між державними та місцевими органами влади можуть призводити до дублювання зусиль або, навпаки, до прогалин у впровадженні інклюзивних політик.

Недостатній контроль за реалізацією інклюзивних політик і відсутність ефективної системи моніторингу та оцінки результатів програм можуть призвести до зниження їх ефективності. У разі відсутності належної оцінки результатів важко визначити, наскільки успішно реалізуються програми і як їх можна вдосконалити.

Для ефективного впровадження інклюзивного розвитку в Україні необхідно вдосконалювати механізми державної підтримки, зокрема через підвищення фінансування, розширення інформаційних кампаній та покращення координації між державними органами. Крім того, важливо забезпечити системний моніторинг і оцінку впроваджених політик, що дозволить коригувати їх у разі необхідності. Успішне впровадження інклюзивної економіки потребує комплексного підходу та залучення всіх рівнів управління для досягнення максимальних результатів у розвитку рівних можливостей для всіх громадян.

У результаті останніх досліджень можна зробити кілька ключових висновків щодо рекомендацій для України в контексті розвитку інклюзивної економіки. Розробка національної стратегії інклюзивного розвитку включає не лише соціальну підтримку, а й економічні інструменти, орієнтовані на малий бізнес і підприємництво.

Дослідження ролі державної політики в підтримці інклюзивної економіки є важливою складовою розвитку соціально-економічної теорії та практики, особливо в умовах сучасних глобальних викликів, таких як економічна нерівність, соціальна ізоляція, демографічні зміни та технологічні трансформації. Для України, з її специфічною економічною ситуацією та соціальними проблемами, ці дослідження стають ще більш актуальними. У майбутньому можливі такі напрямки для подальших наукових досліджень:

- ✦ Створення умов для інтеграції людей з інвалідністю на ринок праці через підтримку адаптованої інфраструктури та фінансування програм перекваліфікації.
- ✦ Заохочення соціального підприємництва як важливої складової інклюзивної економіки.
- ✦ Розвиток програм підвищення кваліфікації для вразливих груп населення, щоб вони могли успішно конкурувати на ринку праці.

Одним із важливих напрямків є детальний аналіз ефективності існуючих державних програм та ініціатив, спрямованих на підтримку інклюзивної економіки в Україні. Важливо проведення постійного моніторингу результативності програм підтримки малозабезпечених груп населення, таких як люди з інвалідністю, жінки, молодь, ветерани та інші вразливі категорії, та аналізу міжнародного досвіду щодо інклюзивних політик і програм із подальшими рекомендаціями щодо адаптації цих практик в Україні з подальшим впровадженням позитивних аспектів в інклюзивну економіку України.

Також одним із ключових напрямків є моніторинг та оцінка конкретних інструментів державної підтримки, таких як субсидії, пільгові кредити, гранти для соціальних підприємств і малих підприємств, орієнтованих на інклюзію.

Дослідження перспектив розвитку соціального підприємництва в Україні, зокрема для вразливих верств населення, включає такі напрями:

- ✦ пошук шляхів, за допомогою яких державні ініціативи можуть підтримувати соціальні підприємства через фінансування, навчання та інші ресурси;
- ✦ вивчення бар'єрів і стимулів для розвитку інклюзивного підприємництва, які можуть бути впроваджені через державну політику;
- ✦ аналіз ефективності податкових пільг та інших стимулів для соціальних підприємств, що сприяють створенню робочих місць для вразливих груп.

Державна політика не обмежується лише загальнодержавними стратегіями, тому важливим напрямком дослідження є інклюзивний розвиток на місцевих рівнях. Це включає:

- ✦ визначення ролі місцевих органів влади в забезпеченні доступу до економічних можливостей для вразливих груп через місцеві програми підтримки, інклюзивні соціальні послуги, підприємницькі ініціативи;
- ✦ дослідження на рівні громад того, як місцеві бюджети можуть підтримувати інклюзивні інвестиції та проекти;
- ✦ оцінку впливу децентралізації на розподіл ресурсів для підтримки вразливих груп.

## ВИСНОВКИ

Для досягнення реальної інклюзії важливо не лише забезпечити рівні можливості для працевлаштування, а й підвищити рівень освіти та кваліфікації вразливих груп. Перспективи досліджень можуть включати: аналіз доступу до якісної освіти для різних верств населення, зокрема для осіб з інвалідністю, сільських жителів, осіб старшого

віку; дослідження нових освітніх моделей, які можуть допомогти зменшити бар'єри на ринку праці для вразливих груп, зокрема через дистанційне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Набуває актуальності дослідження ролі співпраці держави з приватним сектором у впровадженні інклюзивних політик, а саме: як бізнес може бути залучений до розробки та реалізації інклюзивних стратегій за допомогою партнерства, програм корпоративної соціальної відповідальності, створення робочих місць для людей з обмеженими можливостями; вивчення ефективності податкових пільг для компаній, що реалізують інклюзивні програми; як уряд може стимулювати соціально орієнтовані бізнеси через надання податкових пільг або підтримку інвестицій у соціальну інфраструктуру.

З розвитком цифрової трансформації виникає новий виклик – забезпечення інклюзивності в цифровій економіці. Дослідження може фокусуватися на: розвитку цифрової інклюзії, зокрема доступу до інтернет-ресурсів, цифрових платформ та інструментів для вразливих груп, таких як люди з обмеженими можливостями або старші громадяни; аналізі цифрових навичок у контексті підвищення конкурентоспроможності вразливих груп на ринку праці; вивченні державних ініціатив, спрямованих на підтримку цифрових стартапів, зокрема соціальних підприємств, що можуть сприяти інклюзивному розвитку.

Необхідно продовжити дослідження соціальних та економічних результатів від упровадження інклюзивних політик, зокрема: оцінка впливу інклюзивних стратегій на економічне зростання, рівень бідності та нерівності; вивчення соціальних змін, що відбуваються внаслідок реалізації інклюзивної політики, таких як покращення соціальної інтеграції та доступу до послуг.

Подальші дослідження в цій сфері мають важливе значення для оптимізації державної політики, спрямованої на підтримку інклюзивної економіки в Україні. Врахування результатів цих досліджень дозволить покращити існуючі програми, зменшити економічні та соціальні бар'єри, а також забезпечити сталий розвиток для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу, фізичних можливостей чи інших факторів. ■

## БІБЛІОГРАФІЯ

1. Шляхи до Стійкості, Сталості та Інклюзивності. Системне діагностичне дослідження економіки України. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/22da68b1e1b5d2431759e8134bfe3180-0080062021/original/Ukraine-SCD-2021-uk.pdf>

2. Програма розвитку ООН (ПРООН). *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobotnytstvo-z-mizhnarodnymi-organizatsiyamy/programa-rozvytku-onn-proon/>
  3. Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України». URL: <https://impeer.org.ua/>
  4. Бродовська О. Г. Глобальна інклюзивна економіка в умовах новітніх трансформаційних викликів: монографія. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 343 с.
  5. Новини Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua/ua>
  6. Sen A. *Development as freedom*. New York, 2000. 384 p. URL: [https://kuangaliablog.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/07/amartya\\_kumar\\_sen\\_development\\_as\\_freedombookfi.pdf](https://kuangaliablog.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/07/amartya_kumar_sen_development_as_freedombookfi.pdf)
  7. Stiglitz J. E. *Globalization and Its Discontents*. W. W. Norton & Company, 2003. 304 p.
  8. Yunus M., Weber K. *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*. PublicAffairs, 2009. 320 p.
  9. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M. et al. Information Assistance for Regulation of Financial Market Business Intelligence in the Context of Global Reset. In *Achieving Sustainable Business Through AI, Technology Education and Computer Science*. 2024. Vol. 163. P. 679–691.  
DOI: [https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2\\_58](https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2_58)
  10. Белова О. Б. Історичне становлення інтеграції в освіті осіб із особливими освітніми потребами в зарубіжній та вітчизняній практиці. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2021. Вип. 18. С. 5–18.  
DOI: <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2021-18.5-18>
  11. Бураковський І. Розбудова ринкової економіки в Україні: конспект основних подій. URL: <http://www.ier.com.ua/files/Розбудова%20ринкової%20економіки%20в%20Україні.pdf>
  12. Гринькевич О. Островерх П., Гринькевич В. Про безпеку праці в Україні в контексті соціальних ризиків збереження людського капіталу. *Економічний форум*. 2023. № 3.  
DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-3-1>
- REFERENCES**
- Alekseyenko, L., Tulai, O., Dmytryshyn, M., et al. (2024). Information Assistance for Regulation of Financial Market Business Intelligence in the Context of Global Reset. *Achieving Sustainable Business Through AI, Technology Education and Computer Science*, 163, 679–691.  
[https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2\\_58](https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2_58)
- Bielova, O. B. (2021). Istorychne stanovlennia intehratsii v osviti osib iz osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zarubizhnii ta vitchyznianiі praktytsi [Historical development of integration in the education of persons with special educational needs in foreign and domestic practice]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedagogichni nauky)*, 18, 5–18.  
<https://doi.org/10.32626/2413-2578.2021-18.5-18>
- Brodivska, O. H. (2023). *Hlobalna inkluzivna ekonomika v umovakh novitnikh transformatsiinykh vyklykiv* [Global inclusive economy in the face of the latest transformational challenges]: monohrafiia. ZUNU. Ternopil.
- Burakovskiy, I. (n. d.). *Rozbudova rynkovoі ekonomiky v Ukraini: konspekt osnovnykh podii* [Building a market economy in Ukraine: a summary of key events]. <http://www.ier.com.ua/files/Rozbudova%20rynko-voi%20ekonomiky%20v%20Ukraini.pdf>
- Derzhavna ustanova «Instytut rynku i ekonomiko-ekologichnykh doslidzhen Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy» [State Institution "Institute of Market and Economic-Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine"]. (n. d.). <https://impeer.org.ua/>
- Hrynkevych, O., Ostroverkh, P., & Hrynkevych, V. (2023). Pro bezpeku pratsi v Ukraini v konteksti sotsialnykh ryzykiv zberezhennia liudskoho kapitalu [On labor safety in Ukraine in the context of social risks of human capital preservation]. *Ekonomichniy forum*, 3. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-3-1>
- Novyny Instytutu ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii [News of the Institute for Economic Research and Policy Consulting]. (n. d.). <http://www.ier.com.ua/ua>
- Prohrama rozvytku OON (PROON). *Ministerstvo zakhys-tu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy* [United Nations Development Programme (UNDP). Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine]. (n. d.). <https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobotnytstvo-z-mizhnarodnymi-organizatsiyamy/programa-rozvytku-onn-proon/>
- Sen, A. (2000). *Development as freedom*. New York. [https://kuangaliablog.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/07/amartya\\_kumar\\_sen\\_development\\_as\\_freedombookfi.pdf](https://kuangaliablog.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/07/amartya_kumar_sen_development_as_freedombookfi.pdf)
- Shliakhy do Stiikosti, Stalosti ta Inkluzyvnosti. *Systemne diahnostychne doslidzhennia ekonomiky Ukrainy* [Ways to Resilience, Sustainability and Inclusiveness. A Systemic Diagnostic Study of the Ukrainian Economy]. (n. d.). <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/22da68b1e1b5d2431759e8134bfe3180-0080062021/original/Ukraine-SCD-2021-uk.pdf>
- Stiglitz, J. E. (2003). *Globalization and Its Discontents*. W. W. Norton & Company.
- Yunus, M., & Weber, K. (2009). *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*. PublicAffairs.
- Науковий керівник – Маковоз О. В.**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Харків)